

Педагогикалык изилдөөнүн натыйжасы жана сапаты

(Тиркеме – 5. Презентация.)

Илимий изилдөөнүн натыйжасы экономикалык жана социалдык аспектилерде каралат. Экономикалык натыйжа жетишилген эффект менен аны алууга кеткен чыгымдын айырмасы же катышы аркылуу аныкталат. Ал эми педагогикалык изилдөөнүн социалдык натыйжасы өтө көп кырдуу. Ал билим берүүнүн

жана жалпы маданияттын деңгээлин жогорулатуу, жаштарды кесиптик жактан даярдоо, аларды ар тараптан өнүктүрүү, коомдун турмушундагы терс көрүнүштөрдү жоюу, окуудагы жетишпегендикти, тартип бузууларды кыскартуу, акыл эмгегин жана күч эмгегин арттыруу, жаштардын пайдалуу эмгекке жөндөмдүүлүгүн өркүндөтүү, аң-сезимдин, таалимдүүлүктүн, ыймандуулуктун жогорку деңгээлин камсыз кылуу, инсандык изги сапаттарды калыптандыруу жана өнүктүрүү, ааламдашуу доорунда өзүнүн ордун табууга жарамдуулукту камсыздоо жана башкалар аркылуу мүнөздөлөт.

Илимий изилдөөнүн дагы бир негизги мүнөздөмөсү - анын сапаты. Сапат - бул алынган натыйжанын коюлган максатка дал келиши. Ошол үчүн изилдөөнүн башталышында анын максаты аныкталат. Максатка жетүү үчүн бири-бири менен логикалык жактан байланышта болгон, бирдиктүү милдеттер коюлат. Ал милдеттерди аткаруунун методдору, каражаттары жана уюштуруу формалары тандалып алынат. Акырында кайсы бир жыйынтык алынып, анын сапаты бааланат. Илимий жана практикалык баалуулуту, анын жанылыгы айкындалат. Алар топтоштурулуп, белгилүү бир натыйжа түрүндө формулаланат.

Натыйжа - бул жаны идеялардын, теориялык жана практикалык корутундулардын жыйындысы. Алар коюлган максатка жана конкреттүү милдеттерге туура келиши керек. Алынган натыйжа илимий жактан тастыкталып далилдениши, илим менен практика үчүн маанилүү болушу зарыл.

Педагогикалык изилдөөнүн негизги натыйжалары:

1. Теориялык жоболор - жаңы концепциялар, багыттар, идеялар, таалим-тарбияга илимий мамилелер, законченемдер, билим берүүнүн өнүгүү тенденциялары, педагогикалык түшүнүктөрдүн, категориялардын мазмунунун жаңыланышы, таалим тарбия жаатындагы жаңы принциптер, педагогикалык илимди жана практиканы өнүктүрүү шарттары. Жогоруда аталгандарды жаңыдан тактоо, өнүктүрүү, аларга жаңы кошумчаларды киргизүү, жаңыларын иштеп чыгуу, текшерүү, мурда колдонулуп жүргөн айрым жоболорду четке кагуу, жаңы табылгандарды илимий жактан далилдөө ж.б.

2. Практикалык сунуштар - жаңы технологиялар, методикалык көрсөтмөлөр, эрежелер, алгоритмдер, айрым сунуштар, ченемдик документтер, стандарттар, программалар, программага түшүндүрмөлөр, инструкциялар. Мурда болгондорду тактоо, кошумча киргизүү, жаңыдан иштеп чыгуу, текшерүү.

Натыйжанын конкреттүү мазмунуна жараша алынган бир эле натыйжа теориялык жобого же практикалык сунуштарга да кирип калышы мүмкүн.

Эми теориялык жоболорду же практикалык сунуштарды мүнөздөөчү айрым түшүнүктөрдүн мазмунуна токтололу.

Концепция (лат. conception) - 1) көз караштардын системасы, кубулуштарды, процесстерди ар кандай түшүнүү; 2) бирдигүү, аныктоочу ой, сезим; кайсы бир чыгарманын, илимий эмгектин жетектөөчү ою.

Билим берүүнүн концепциясы - таалим-тарбиянын максатына, билим берүүнүн мазмунуна, окуу процессин уюштурууга, ар кандай типтеги окуу жайларда негизги окуу предметтерин окутуунун мөөнөтүнө, ар кандай окуу программаларынын максатын, милдеттерин түшүнүүнүн жолдоруна болгон көз караштардагы системасы. Биздин республикада табигый, гуманитардык, технологиялык билим берүүнүн, ошондой эле таалим-тарбия берүүнүн концепциялары иштелип чыккан.

Билим берүүнү өнүктүрүүнүн концепциясы - мамлекеттин прогрессивдүү туруктуу өнүгүүсүнүн, мамлекеттик көз карандысыздыктын бекемделишинин фундаменталдуу түзүүчүсү болгон билим берүү жаатындагы мамлекеттик саясаттын милдеттерин, аны ишке ашыруунун жалпы стратегиясын, негизги приоритеттүү багыттарын, аныктоочу документ.

Билим берүүнүн өнүктүрүүнүн тенденциялары - билим берүүнү өркүндөтүүнүн туруктуу аныкталган багыттары. Мисалы, билим берүүнүн максатын учурдагы шартка жараша кайрадан талдоо; жүрүп жаткан глобалдуу процесстердин жаштарга тийгизген таасирин эске алуу менен таалим-тарбиянын мазмунун өзгөртүү жана окутуунун технологияларын жаңылоо; мектеп турмушун демократиялаштыруу жана гумандаштыруу.

Таалим-тарбияны татаал система же татаал процесс катары, ошондой эле анын натыйжасы катары кароо менен билим берүүнү өнүктүрүү

тенденцияларын төмөнкүдөй классификациялоого болот:

1. *Институционалдык деңгээл.* Ал өзүнө төмөнкү мүнөздөрдү камтыйт:

а) саясий-идеологиялык: гуманизация жана демократизация; элитардуулук жана массалуулук; б) мейкиндиктик- убакыттык: үзгүлтүксүздүк жана ачыктык; глобалдашуу жана региондошуу; интеграция жана интернационализация; в) башкаруучулук: борборлоштуруу жана борбордон обочолоо; пландаштыруу жана оптималдаштыруу; г) демографиялык: миграция; урбанизация.

2. *Процессуалдык деңгээл:* а) маалыматтык-мазмундук: гумандашуу, гуманитарлашуу жана демократиялашуу; идеологияга баш койбоо; генерализация жана интеграция; стандартташтыруу; кесиптешүүгө, фундаменталдуулукка жана адистешүүгө багыт алуу; маалыматташтыруу, автоматташтыруу жана компьютерлештирүү; б) ишмердүү-коммуникативдүүлүк: жекелештирүү жана дифференцирлөө; кызматташуу жана кооперация.

3. *Натыйжалуулук деңгээл:* ар тараптуу гармониялуулук; креативдүүлүк, компетенттүүлүк; жоопкерчилик жана талап кылуучулук; коммуникабелдүүлүк; адептүүлүк жана жан дүйнөнүн кенендиги; рационализм жана прагматизм; мобилдүүлүк жана адаптивдүүлүк.

Педагогикалык кубулуштарды изилдөөгө илимий мамиле - изилдөнүүчү педагогикалык объектиге карага колдонулган илимий методдор жыйындысы. Изилденүүчү педагогикалык объектилерге брдиктүү педагогикалык процесс, педагогикалык система, таалим тарбия берүү жана билим, таалим алуу ишмердүүлүктөр, педагогикалык процеске катышуучулардын өз ара аракетин, педагогикалык процесстин жыйынтыгы, адамдын инсандык касиеттеринин калыптанышы жана өнүгүшү, жан дүйнөсү таза, жетилген адамдын коомдун өнүгүшүнө тийгизген таасири жана башкалар. Булардын ар бирин изилдеп үйрөнүүгө, изилдөөнүн өзүн жүргүзүүгө, анын жыйынтыктарын талдоого, жыйынтыктардын тактыгын аныктоого, адамзаттын турмушун, жашоосун жакшыртууга арналган ыкмалар, методдор, каражаттар, уюштуруу формалары, текшерүүнүн, эсепке алуунун, баалоонун түрлөрүн пайдалануунун ар кандай жолдору бар. Изилдөөгө жасалуучу илимий мамиле мына ушулардын жыйындысынан турат. Изилдөөнүн жыйынтыктарынын баалуулугу изилдөөчүнүн тандап алган жолунун тактыгына жана илимий жактан тастыкталгандыгына көз каранды болот.

Педагогикалык кубулуш - педагогикалык өз ара аракеттешүүлөрдүн маңызын, педагогдорду аракеттеринин өзгөчөлүктөрүн көрсөтүп турган окуялар. Бул өтө ар түрдүү, ар кандай мазмундагы жана формадагы жандуу окуя. Ал окуянын катышуучулары окуучулар, мугалимдер, ата-энелер, тарбиячылар, жетекчилер, билим берүүнү башкаруучулар, коомчулуктун ар кандай мүчөлөрү, ошондой эле табият жана табият кубулуштары.

Педагогикалык процесстин законченемдүүлүгү - педагогикалык кубулуштардын ортосундагы объективдүү, туруктуу кайталанып туруучу байланыштар. Педагогика илиминде төмөнкүдөй законченемдүүлүктөр белгилүү:

* таалим-тарбия процесси коомдун жана ар бир окуучунун ички талабы менен шартталат;

* таалим-тарбия процесси билим берүү, тарбиялоо жана өнүктүрүү процесстери менен тыгыз байланышта болот;

* окутуу жана тарбиялоо процесси окуучулардын реалдуу мүмкүнчүлүктөрүнө (жөндөмүнө, шыгына, уккан-көргөнүнө, эрктүүлүгүнө, кызыкчылыгына ж.б.) көз каранды;

* таалим-тарбия процессинин натыйжасы ага таасир берүүчү сырткы шарттардан көз каранды;

* « таалим-тарбиянын мазмуну анын максатынан көз каранды. Ал өз учурунда коомдун талабы, илимдин өнүгүшү, мамлекеттин социалдык-экономикалык абалы, өнүгүү стратегиясынын негизинде аныкталат;

*таалим-тарбиянын технологиялары (методдору, каражаттары, уюштуруу формалары) окутуу-тарбиялоонун максатынан жана мазмунунан көз каранды;

*таалим-тарбияны уюштуруунун формасы анын максаты, мазмуну жана методдоруна көз каранды;

* окутуу жана тарбиялоо процессинин бардык компоненттерин туура байланыштыруу үчүн түзүлгөн шарт таалим-тарбиянын ийгиликтүү жыйынтыгын камсыз кылат;

*таалим-тарбиянын жыйынтыгы психологиялык жана педагогикалык илимдин жетишкендиктерин, практикалык тажрыйбаларды үзгүлтүксүз, максаттуу пайдалануудан көз каранды.

Педагогикалык изилдөөнүн жүрүшүндө жогоруда белгиленген жалпы законченемдүүлүктөр такталат, толукталат, кошумчаланат. Аларды практикада ишке ашыруунун жолдору аныкталат жана жаңы ыкмалары, каражаттары, формалары иштелип чыгат.

Педагогикалык изилдөөлөрдүн сапатын аныктоо үчүн анын ар кандай түрлөрүнө коюлуучу критерийлер колдонулат. Мында да ар кандай типтеги изилдөөгө ар түрдүү критерийлер туура келет. Эми ушул маселелерге токтололу.

1. Фундаменталдуу педагогикалык изилдөөнүн сапатынын критерийлери.

Фундаменталдуу изилдөөнүн сапатын мүнөздөө үчүн аттестациялоо системасында төмөнкүдөй критерийлер колдонулат: теориялык жоболордун жаңылыгы, концептуалдуулугу жана далилденгендиги, келечектүүлүгү, актуалдуулугу. Аларды төмөнкүдөй рангдарга бөлүп кароо сунуш кылынат.

1.1. Фундаменталдуу педагогикалык теориялык жоболорунун жаңылыгы.

1-ранг. Издөөнүн жыйынтыктары педагогиканын ар кандай багыттарында мурда колдонулуп жүргөн теориялык концепцияларга, идеяларга, закончиендүүлүктөргө кайсы бир деңгээлдеги тактоолорду, кошумчаларды киргизбестен, ошолорду гана кайталап көргөзөт. Демек бул жерде эч кандай жаңылык жок.

2-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыктарында педагогиканын айрым концепциялары, идеялары, законченемдери такталат, конкреттештирилет. Илимий жаңылыктын элементтери кездешет.

3-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыктары педагогикалык концепцияларга, жоболорго, идеяларга, законченемдерге белгилүү деңгээлде тактоо киргизет, кошумчалайт, алардын андан аркы өнүгүшүнө шарт түзөт. Илимий жаңылык бар.

4-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыктары мурда колдонулуп жүргөн теориялык жоболордон өзгөчө айырмаланган жаңы концепциясы, идеяны, законченемди киргизет. Аны илимий жактан негиздейт. Илимий жаңылыгынан шек саноого болбойт.

1.2. Фундаменталдуу педагогикалык изилдөөнүн концептуалдуулугу жана далилдүүлүгү.

1-ранг. Илимий концепция, идея, гипотеза, изилдөөгө жасалган илимий мамиле такталып, эреже катары берилген эмес. Концептуалдуу сунуш жок. Айрым сунуш кылынган жоболор педагогикалык фактыларга карама-каршы келет.

2-ранг. Айрым теориялык жоболордун, идеялардын, кубулуштардын жана процесстердин айрым элементтери илимий жактан негизделген, экспериментте текшерилген, далилденген.

3-ранг. Теориялык жоболорду практикада колдонуунун бирдиктүү эрежелери, принциптери иштелип чыккан. Жыйынтыктары логикалык жана эксперименттик жол менен далилденип, сунушталган.

4-ранг. Иштелип чыккан теориялык жоболордун негизинде жаңы сунуштар келтирилген. Илимдеги жана практикадагы мааниси такталган. Натыйжалуулугу эксперимент аркылуу далилденген.

1.3. Фундаменталдуу педагогикалык изилдөөнүн келечектүүлүгү.

1-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы кийин прикладдык изилдөөлөрдү жүргүзүүгө жол ача албайт. Келечеги бүдөмүк.

2-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы айрым прикладдык иштерди жүргүзүүгө жол ачат, алардын теориялык, идеялык базасы, таянычы болуп бере алат.

3-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы бир нече прикладдык маселелерди чечүүгө жол ачат. Аларды педагогиканын башка тектеш аймактарында да колдонууга болот. Мисалы, физиканы окутуу процесси үчүн табылган жаңы ыкмалар, каражаттар химияны, биологияны окутууда колдонууга шарт түзөт.

4-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы жаңы багыттагы прикладдык маселелерди чечүүгө, жаңы багыттагы иштелмелерди жасоого жол ачат.

1.4. Фундаменталдуу педагогикалык изилдөөнүн актуалдуулугу.

Актуалдуулугу жогору:

А. Илимде бул тема иштелген эмес же начар иштелген. Маселенин теориясы иштеле элек. Аталган тема боюнча жарыяланган эмгектер жок же өтө эле аз.

Б. Теманын иштелиши, маселенин чечилиши окутуу жана тарбиялоо боюнча биздин элестөөлөрүбүздү, көз караштарыбызды өзгөртөт. Алынган теориялык жоболор көптөгөн прикладдык маанидеги маселелерди чечүүгө өбөлгө боло алат.

Актуалдуу:

А. Илимде бул тема начар иштелген. Маселенин айрым гана суроолору теориялык жактан негизделген. Тема боюнча жарыяланган эмгектер аз.

Б. Теманын иштетилиши биздин илимий көз караштарыбызга кошумча киргизет. Окшош багыттагы изилдөөлөрдү жүргүзүүгө шарт түзөт. Бир нече прикладдык мазмундагы проблемаларды көргөзөт.

Актуалдуулугу төмөн:

А. Илимде бул тема жетишерлик деңгээлде иштелген. Маселенин теориясы аныкталган, бирок ал толук бойдон чечиле элек. Жетишерлик сандагы жарыяланган эмгектер бар.

Б. Теманын иштетилиши таалим-тарбиянын, анын тарыхынын, мектеп таануунун айрым теориялык маселелерин конкреттештирет. Айрым гана изилдөөчүлөрдү кызыктырат жана практикалык муктаждык анча көп эмес.

Актуалдуу эмес:

А. Илимде бул тема толук бойдон иштелгеи. Маселенин теориясы чечилген. Өтө кеп сандагы жарыяланган эмгектер бар.

Б. Теманы изилдөөнүн келечеги жокко эсе. Алынган жыйынтыктар мурдагы белгилүү болгондорду эле кайталап калышы мүмкүн.

2. Прикладдык изилдөөнүн сапатынын критерийлери.

Педагогикалык адабияттарда прикладдык изилдөөлөрдүн сапатын аныктоонун бир нече критерийлери көрсөтүлгөн: акту-алдуулугу, жаңылыгы жана илимий баалуулугу, практикалык мааниси, практикага киргизүүгө даярдыгы жана колдонуу аймагы ж.б.

2.1. Прикладдык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу.

Актуалдуулугу жогору:

А. Проблеманын чечилишине болгон муктаждык өтө жогору. Маселенин

чечилиши окутуу жана тарбиялоо практикасынын көптөгөн жактарын жакшыртууга көмөк берет.

Б. Илимде бул тема иштелген эмес. Аталган маселе боюнча айрым гана макалалар бар.

Актуалдуу:

А. Проблеманын чечилишине болгон практикалык муктаждык даана байкалып, билинип турат. Маселенин чечилиши окутуу жана тарбиялоо ишинин практикасына оң таасирин берет.

Б. Тема педагогикалык илимде анча иштелген эмес. Маселенин чечилишине карама-каршы келүүчү көптөгөн шарттар жана тоскоолдуктар бар.

Актуалдуулугу төмөн:

А. Маселенин чечилишине болгон практикалык муктаждык анча маанилүү эмес, жалпысынан проблеманын чечилишинин деңгээли окуу-тарбия ишин канататтандырат.

Б. Тема илимде негизинен иштелип чыккан, бирок жетишерлик эмес. Керектүү практикалык жана методикалык сунуштар иштелип чыккан.

Актуалдуу эмес:

А. Практикада бул проблема дээрлик иштелген. Колдонулуп жүргөн технологиялар канататтандырарлык жыйынтык бере алат.

Б. Илимде бул маселе чечилген. Аталган маселе боюнча көп сандагы жарыяланган колдонмолор, көрсөтмөлөр бар.

2.2. Изилдөөнүн жаңылыгы жана илимий баалуулугу

1-ранг. Колдонулган теориялык жоболор жана иштелип чыккан практикалык сунуштар мурдагыларды гана кайталайт. Эч кандай тактоолор, кошумчалар, өзгөчө кошулган жаңы сунуштар жокко эсе.

2-ранг. Изилдөөдөн алынган жыйынтык мурдагы теориялык корутундуларды, практикалык сунуштарды тактайт, кошумчалайт. Кайсы бир категориялардын маанисин жаңылайт, жаңы мүмкүнчүлүктөрүн көргөзөт.

3-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы белгилүү методикалык сунуштардын мазмунун кеңейтет, аларды пайдалануунун жаңыча жолдорун киргизүүгө ыңгайлуу шарт түзөт, практикалык маселелерди чечүүнүн оптималдуу жолдорун пайда кылат, окуу- тарбия ишинин натыйжалуулугун көтөрүүгө түздөн түз таасирин тийгизет.

4-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы принцибинде жаңы. Алар мурда белгилүү болгон педагогикалык мамилелерди, методикалык сунуштарды өнүктүрөт. Мурда болбогон жаңы көрсөтмөлөр сунушталат. Айрым учурда бул жыйынтыктар фундаменталдуу теориялык изилдөө жүргүзүүнү шарттайт.

2.3. Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү

1 -ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы эч кандай практикалык мааниге ээ эмес.

2-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы билим жана тарбия берүүнүн айрым

маселелерин чечүү үчүн өзгөчө мааниге ээ.

3-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы, дидактика, мектеп таануунун айрым маселелерин чечүүгө жардам берет.

4-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы жалпы педагогака жана дидактиканын бир катар маселелерин чечүүгө жарамдуу.

2.4.Изилдөөнүн жыйынтыгынын ишке киргизүүгө даярдыгы жана алардын колдонуу аймагынын чени.

1-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы практикага киргизүүгө даяр эмес. Дидактикалык жана методикалык сунуштар жокко эсе.

2-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы ишке киргизүүгө даяр. Тийиштүү дидактикалык жана методикалык сунуштар бар. Аларды жергиликтүү шаардык, областтык масштабда ишке киргизүүгө болот.

3-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгы практикада колдонууга даяр жана анын жолдору да белгилүү. Тийиштүү педагогикалык, дидактикалык, методикалык сунуштарды республикалык масштабда пайдаланууга болот.

4-ранг. Изилдөөнүн жыйынтыгын ишке киргизүүнүн методологиясы иштелип чыккан. Алар республикалык, айрымдары эл аралык мааниге ээ.

Иштелмелердин сапатынын критерийлери да фундаменталдуу изилдөөлөрдүн жыйынтыктарынын сапатына коюлуучу талаптардын критерийлери сыяктуу эле аныкталат.